श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये उत्तरकाण्डे

॥ अष्टचत्वारिंशः सर्गः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्रीसीतालक्ष्मणभरतशत्रुघ्नहनुमत्समेत श्रीरामचन्द्र परब्रह्मणे नमः

॥ अष्टचत्वारिंशः सर्गः ॥

सीतायाः सदुःखं वचनं श्रीरामं प्रति तस्याः सन्देशो लक्ष्मणस्य गमनं सीताया विलापश्च

लक्ष्मणस्य वचः श्रुत्वा दारुणं जनकात्मजा।
परं विषादमागम्य वैदेही निपपात ह ॥ **7.48.1** ॥

सा मुहूर्तमिवासंज्ञा बाष्पपर्याकुलेक्षणा।
लक्ष्मणं दीनया वाचा उवाच जनकात्मजा ॥ **7.48.2** ॥

मामिकेयं तनुर्नूनं सृष्टा दुःखाय लक्ष्मण।
धात्रा यस्यास्तथा मेऽद्य दुःखमूर्तिः प्रदृश्यते ॥ **7.48.3** ॥

किं नु पापं कृतं पूर्वं को वा दारैर्वियोजितः।
याहं शुद्धसमाचारा त्यक्ता नृपतिना सती ॥ **7.48.4** ॥

पुराहमाश्रमे वासं रामपादानुवर्तिनी।
अनुरुध्यापि सौमित्रे दुःखे च परिवर्तिनी ॥ **7.48.5** ॥

सा कथं ह्याश्रमे सौम्य वत्स्यामि विजनीकृता।
आख्यास्यामि च कस्याहं दुःखं दुःखपरायणा ॥ **7.48.6** ॥

किं नु वक्ष्यामि मुनिषु कर्म चासत्कृतं प्रभो।
कस्मिन् वा कारणे त्यक्ता राघवेण महात्मना ॥ **7.48.7** ॥

न खल्वद्यैव सौमित्रे जीवितं जाह्नवीजले।
त्यजेयं राजवंशस्तु भर्तुर्मे परिहास्यते॥ **7.48.8** ॥

यथाज्ञं कुरु सौमित्रे त्यज्य मां दुःखभागिनीम्।
निदेशे स्थीयतां राज्ञः शृणु चेदं वचो मम॥ **7.48.9** ॥

श्वश्रूणामविशेषेण प्राञ्जलिप्रग्रहेण च।
शिरसा वन्द्य चरणौ कुशलं ब्रूहि पार्थिवम्॥ **7.48.10** ॥

शिरसाभिनतो ब्रूयाः सर्वासामेव लक्ष्मण।
वक्तव्यश्चापि नृपतिधर्मेषु सुसमाहितः॥ **7.48.11** ॥

जानासि च यथा शुद्धा सीता तत्त्वेन राघव।
भक्त्या च परया युक्ता हिता च तव नित्यशः॥ **7.48.12** ॥

अहं त्यक्ता च ते वीर अयशोभीरुणा जने।
यच्च ते वचनीयं स्यादपवादः समुत्थितः॥ **7.48.13** ॥

मया च परिहर्तव्यं त्वं हि मे परमा गतिः।
वक्तव्यश्चैव नृपतिर्धर्मेण सुसमाहितः॥ **7.48.14** ॥

यथा भ्रातृषु वर्तेथास्तथा पौरेषु नित्यदा।
परमो ह्येष धर्मस्ते तस्मात् कीर्तिरनुत्तमा॥ **7.48.15** ॥

यत्तु पौरजने राजन् धर्मेण समवाप्नुयात्।
अहं तु नानुशोचामि स्वशरीरं नरर्षभ॥ **7.48.16** ॥

यथापवादं पौराणां तथैव रघुनन्दन।
पतिर्हि देवता नार्याः पतिर्बन्धुः पतिर्गुरुः॥ **7.48.17** ॥

प्राणैरपि प्रियं तस्माद् भर्तुः कार्यं विशेषतः।
इति मद्वचनाद् रामो वक्तव्यो मम सङ्ग्रहः॥ **7.48.18** ॥

निरीक्ष्य माद्य गच्छ त्वमृतुकालातिवर्तिनीम्।
एवं ब्रुवन्त्यां सीतायां लक्ष्मणो दीनचेतनः॥ **7.48.19**॥

शिरसा वन्द्य धरणीं व्याहर्तुं न शशाक ह।
प्रदक्षिणं च तां कृत्वा रुदन्नेव महास्वनः॥ **7.48.20**॥

ध्यात्वा मुहूर्तं तामाह किं मां वक्ष्यसि शोभने।
दृष्टपूर्वं न ते रूपं पादौ दृष्टौ तवानघे॥ **7.48.21**॥

कथमत्र हि पश्यामि रामेण रहितां वने।
इत्युक्त्वा तां नमस्कृत्य पुनर्नावमुपारुहत्॥ **7.48.22**॥

आरुरोह पुनर्नावं नाविकं चाभ्यचोदयत्।
स गत्वा चोत्तरं तीरं शोकभारसमन्वितः॥ **7.48.23**॥

सम्मूढ इव दुःखेन रथमध्यारुहद् द्रुतम्।
मुहुर्मुहुः परावृत्य दृष्ट्वा सीतामनाथवत्॥ **7.48.24**॥

चेष्टन्तीं परतीरस्थां लक्ष्मणः प्रययावथ।
दूरस्थं रथमालोक्य लक्ष्मणं च मुहुर्मुहुः।
निरीक्ष्यमाणां तूद्विग्नां सीतां शोकः समाविशत्॥ **7.48.25**॥

सा दुःखभारावनता यशस्विनी
    यशोधरा नाथमपश्यती सती।
रुरोद सा बर्हिणनादिते वने
    महास्वनं दुःखपरायणा सती॥ **7.48.26**॥

॥ इत्यार्षे श्रीमद्रामायणे वाल्मीकीये आदिकाव्ये
उत्तरकाण्डे अष्टचत्वारिंशः सर्गः॥